

УДК 343.98:351.741

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.6>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВИПАДКІВ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗНИКНЕННЯ ЛЮДИНИ

Войтович Є.М.,

доктор філософії,

доцент кафедри конституційного права та галузевих дисциплін

Навчально-наукового інституту права

Національного університету водного господарства і природокористування

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3207-6045>

e-mail: y.m.voitovych@nuwm.edu.ua

Киричук Б.С.,

здобувач освіти 4-го року навчання

Навчально-наукового інституту права

Національного університету водного господарства та природокористування,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0898-0504>

e-mail: kyrychuk_p20@nuwm.edu.ua

Багатко А.С.,

діловод кафедри правових природоохоронних дисциплін

Навчально-наукового інституту права

Національного університету водного господарства і природокористування

e-mail: bahatko_p19@nuwm.edu.ua

Войтович Є.М., Киричук Б.С., Багатко А.С. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування випадків насильницького зникнення людини.

У статті окреслено основні тактичні засади проведення таких слідчих (розшукових) дій, як огляд місця події (останнє відоме місцеперебування потерпілого, місце її мешкання, ймовірне місце події, транспортний засіб, що знаходився у власності або яким користувалася особа, речі та документи), допит (свідків) та обшук.

Враховуючи специфіку вчинення протиправних дій, пов'язаних з насильницьким зникненням людини, авторами встановлено, що слідчі (розшукові) дії варто класифікувати за територіальним принципом, зокрема, коли особа зникла на території підконтрольній Україні та коли особа зникла на території, не підконтрольній Україні. Висвітлено особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій – огляду місця події й допиту заявника та інших очевидців про джерела повідомленої інформації й про відомі йому обставини зникнення людини.

Встановлено, що метою проведення огляду місця події при розслідуванні насильницького зникнення людини є виявлення та фіксація речових доказів, слідів, предметів, що мають важливе значення для кримінального провадження, перевірка показань свідків про обставини кримінального правопорушення, з'ясування обстановки та обставин розслідуваного кримінального правопорушення.

Авторами підкреслено, що важливою слідчою (розшуковою) дією під час розслідування злочинів за фактом насильницького зникнення людини залишається допит свідка. Перш за все, мова йде про допит як свідка заявника, який повідомив про зникнення особи. Під час допиту свідків необхідно з'ясувати всі відомі їм обставини події: час, місце вчинення злочину; обставини, що передували вчиненню злочину; особу потерпілого та можливих викрадачів; якщо ці особи їм невідомі - прикмети їх зовнішності тощо. Встановленню підлягає точний час, коли особа залишила останнє місце перебування, можливий напрямок та маршрут пересування, номер мобільного те-

лефону та IMEI абонента, дані про реєстрацію в соціальних мережах та поштову скриньку електронної пошти. З'ясовуються особливості взаємовідносин між заявником та потерпілими.

Ключові слова: насильницьке зникнення людини, кримінальне провадження, розслідування, слідчі (розшукові) дії, огляд місця події, допит, обшук.

Voitovych Y.M., Kyrychuk B.S., Bahatko A.S. Peculiarities of conducting investigative (search) actions during the investigation of the enforced disappearance of a person.

The article outlines the tactical principles of conducting such investigative (search) actions: inspection (last known whereabouts of the victim, her place of residence, probable place of the incident, vehicle owned or used by the person, things and documents); interrogation (of witnesses); search

On the basis of studied criminal proceedings, taking into account the specifics of committing illegal acts related to the enforced disappearance of a person, such investigative (search) actions are divided according to the territorial principle, in particular, when: a person disappeared on the territory controlled by Ukraine; the person disappeared in the territory not controlled by Ukraine. The peculiarities of the tactics of conducting investigative (search) actions - examination, questioning of the applicant and other eyewitnesses about the sources of the reported information and the known circumstances of the person's disappearance are highlighted.

It has been established that the purpose of conducting an inspection of the scene of the incident during the investigation of the enforced disappearance of a person is to: identify and record material evidence, traces, objects that are important for criminal proceedings; verification of testimony of witnesses about the circumstances of a criminal offense; clarification of the situation and circumstances of the criminal offense under investigation. Also, an important investigative (search) action during the investigation of crimes based on the fact of the enforced disappearance of a person is the questioning of a witness. First of all, we are talking about the questioning as a witness of the applicant who reported the disappearance of the person. During the interrogation of the witnesses, it is necessary to find out all the circumstances of the event known to them: time, place of the crime; circumstances preceding the commission of the crime; identity of the victim and possible kidnappers; if these persons are unknown to them - signs of their appearance, etc. The exact time the person left the last place of stay, the possible direction and route of movement, mobile phone number and IMEI of the subscriber, data on registration in social networks and e-mail inbox are subject to establishment. The specifics of the relationship between the applicant and the victim are clarified.

Key words: enforced disappearance of a person, criminal proceedings, investigation, investigative (search) actions, inspection, interrogation, search.

Постановка проблеми. Конституція України передбачає захист прав і свобод кожного громадянина та проголошує, що людина, її життя, здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [5]. Військові дії на території України зумовили зміну парадигми кримінально-правового реагування держави на вчинення, серед іншого, кримінальних правопорушень проти волі особи.

Вказане торкнулося й такого протиправного явища, як насильницьке зникнення людини, що досягло свого піку за сучасних подій. У ст. 5 Міжнародної конвенції для захисту усіх осіб від насильницьких зникнень (2006 р.) зазначено, що широко поширена чи систематична практика насильницьких зникнень є кримінальним правопорушенням проти людства, як його визначено в застосовному міжнародному праві, і тягне за собою наслідки, що передбачені таким застосовним міжнародним правом [10]. У той же час, Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» (2018 р.) вніс зміни до ряду нормативно-правових актів, зокрема до Кримінального кодексу України доповнивши його новою ст. 146-1 «Насильницьке зникнення» [13]. Доцільність криміналізації насильницького зникнення пов'язана із специфічністю юридичної природи, правовим статусом заборони насильницького зникнення у міжнародному праві, а також особливостями зобов'язань України, що впливають з Конвенції й практики моніторингу Комітету з насильницьких зникнень національного законодавства держав-учасників Конвенції.

За офіційними даними Офісу Генерального прокурора України станом на вересень 2023 року знаходилось в провадженні 1178 кримінальних правопорушень за ст. 146-1 Кримінального кодексу (далі – КК) України, у той же час без врахування закритих за п.п. 1, 2, 4 (4-1), 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України – 26. Якщо за 2018–2021 рр. вне-

сено 121 кримінальне правопорушення за ст. 146-1 КК України, з них без врахування закритих за п.п. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК – 95, відносно неповнолітніх – 1, то у період військових дій з 24.02 по 01.09.2023 р. – 1204 (закрито всього 26) [12].

Мета статті полягає у виявленні складнощів в організаційному забезпеченні, правовій регламентації та практиці тактико-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій під час розслідування насильницького зникнення людини.

Стан опрацювання проблематики. Деякі проблеми криміналістичного забезпечення розшуку безвісно відсутніх осіб і розслідування кримінальних правопорушень за фактами зникнення особи розглянуто в дисертаційних дослідженнях О.Ю. Булулукова (1997), С.Ф. Здоровка (2002), В.В. Семенового (2004), І.В. Кубарєва (2007), В.Я. Горбачевського (2009), О.С. Сاینчина (2011), Д.А. Іщука (2016), О.Я. Мазурка (2018), М.В. Єрошкіна (2021) та ін. Вагомий внесок згаданих учених у розроблення вказаної проблематики є безперечним, але ним не охоплено повного комплексу питань, спеціально присвячених проблемам розслідування насильницького зникнення людини в умовах воєнного стану, а тому назріла необхідність у з'ясуванні особливостей проведення слідчих (розшукових) дій (далі – СРД) у кримінальних провадженнях за ст. 146-1 КК України.

Виклад основного матеріалу. Сучасні напрями та умови реформування системи правоохоронних органів України, підвищення уваги суспільства та держави до питань пов'язаних з ефективністю їх діяльності у сфері кримінального судочинства, а також стрімке оновлення чинного кримінального процесуального законодавства України, викликає нагальну потребу більш поглибленого вивчення проведення СРД на стадії досудового розслідування. Адже, після початку кримінального провадження здійснюють низку процесуальних, зокрема СРД, за допомогою яких збирають і перевіряють докази. Перелік цих дій чітко визначено в кримінальному процесуальному законі [7].

Враховуючи специфіку вчинення протиправних дій, пов'язаних з насильницьким зникненням людини на території України в умовах введення воєнного стану, вважаємо, що пов'язані з такою категорією справ СРД варто розподілити за територіальним принципом на дві категорії: 1) здійснення СРД, коли особа зникла на території підконтрольній Україні (29 % кримінальних проваджень); 2) здійснення СРД, коли особа зникла на території не підконтрольній Україні (71 % кримінальних проваджень). Розглянемо детальніше кожен із вказаних категорій.

Особа зникла на території підконтрольній Україні

Огляд місця події – це невідкладна слідча дія, направлена на встановлення, фіксацію і дослідження обстановки місця події, слідів кримінального правопорушення і особи злочинця, а також інших фактичних даних, що дозволяють в сукупності з іншими доказами зробити висновок про механізм вчинення протиправної дії [2, с. 109]. Огляд є однією з невідкладних СРД, яка регламентується ст.ст. 237–239, 241 КПК України. Ця слідча дія завжди носить дослідницький характер, а відтак важливо залучати до процесу експертів, спеціалістів, а також проводити експериментальні дії, висуваючи різні, часто протилежні версії про вчинення кримінального правопорушення. Завдяки проведенню огляду місця події може бути отримана важлива інформація, яка здатна суттєво вплинути на ефективність досудового розслідування [7; 1, с. 45].

Зауважимо, що огляд місця події завжди повинен завчасно готуватися та детально плануватися. Зокрема, виходячи зі слідчої ситуації, повинно бути визначено коло осіб, які беруть участь в огляді, визначено послідовність дій осіб при огляді місця події, заздалегідь запрошено спеціалістів-криміналістів, а також перед початком огляду всім учасникам повинно бути роз'яснено цілі проведення СРД, завдання, що стоять перед ними, а також їхні права та обов'язки [8, с. 265].

Огляду підлягають здебільшого останнє відоме місцеперебування насильницької зниклої особи, місце мешкання або відвідування. Водночас, залежно від конкретної слідчої ситуації, специфіки наявної інформації про відсутню особу та відомих обставин її зникнення, може постати необхідність у проведенні інших видів огляду [3, с. 125].

Огляд місця безпосереднього захоплення потерпілого проводиться з метою виявлення слідів, що можуть сприяти встановленню особи викрадачів та їх подальшого розшуку. При підготовці до огляду місця захоплення потерпілого необхідно докладно допитати свідків-очевидців нападу, а також самого потерпілого, якщо він уже звільнений. Окрім того, за участі названих осіб необхідно скласти схему місця події, у якій зазначити, звідки рухався потерпілий і звідки з'явилися викрадачі. З урахуванням отриманої інформації складається план проведення цієї слідчої дії, підбираються його учасники, серед яких можуть бути свідки-очевидці або потерпілий, а також

спеціалісти – експерт-криміналіст та інструктор-кінолог. У тому випадку, якщо потерпілий знаходиться в руках злочинців, що СРД не потрібно проводити демонстративно й відкрито, оскільки зі сторони учасників злочинної групи може бути організовано спостереження.

Вивчення кримінальних проваджень засвідчило, що в результаті проведення огляду вилучалися фотознімки (96 %), предмети – носії ДНК-інформації (96 %), паспорт чи інші документи насильницької зниклої особи (56 %), сліди пальців рук (45 %), медичні документи (6 %).

Огляд місця насильницького утримання потерпілого. Метою огляду зазначеного місця події є виявлення слідів перебування осіб, причетних до викрадення; виявлення слідів, що підтверджують показання потерпілого про обставини його насильницького утримання; виявлення аудіо- і відеотехніки, на якій було записане звернення потерпілого до близьких йому осіб; виявлення заборонених предметів, зокрема: зброї, вибухових пристроїв і речовин, наркотичних засобів, психотропних речовин.

Огляд місць звільнення викрадачами потерпілого. Він починається з ділянки, на якій викрадену особу перестали насильно утримувати. Біля неї можуть знаходитися сліди автотранспорту, на якому доставили потерпілого, сліди викрадачів, які приймали участь у звільненні. Тут можуть знаходитися засоби, що використовувалися для обмеження можливостей пересування потерпілого, а також сприйняття ним навколишньої обстановки – мотузки, якими був зв'язаний викрадений, пов'язки, якими йому зав'язували очі, сліди крові, волосся потерпілого, частини його одягу тощо.

Проведене нами дослідження демонструє, що однією з вирішальних умов якісного розслідування насильницького зникнення людини є своєчасний виїзд на місце події (або на те місце де в останній раз бачили потерпілого, або на яке вказав заявник) профільної слідчо-оперативної групи, яка складається із співробітників, що спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень даної категорії.

У свою чергу, аналіз матеріалів вивчених кримінальних проваджень про розслідування насильницького зникнення людини дозволяє проаналізувати склад слідчо-оперативної групи, що проводила огляд місця події. Так, у 92 % випадків до її складу входили слідчий та експерт-криміналіст, у 84 % випадків, крім вищезазначених – оперуповноважений карного розшуку, у 83 % – судмедексперт, у 54 % – дільничний офіцер поліції, у 35 % – прокурор, у 22 % – інші спеціалісти. З приводу зазначеного варто відзначити, що, на нашу думку, до складу слідчо-оперативної групи у кримінальних провадженнях про злочини даної категорії в обов'язковому порядку разом з судмедекспертом повинен входити дільничний офіцер поліції. Відомо, що він постійно за родом своєї діяльності спілкується з місцевим населенням, обізнаний про виниклі у цьому середовищі конфлікти, знає, до кого звернутися за потрібною слідству інформацією, позаяк проведені ним опитування будуть найбільш інформативні. На підтвердження цього наведемо такий приклад зі слідчої практики. *Так, 8 листопада 2019 р. надійшло повідомлення громадянки Б. (1985 р.н., уродженка м. Бердянська Запорізької області, громадянка України, тимчасово не працює, в декретній відпустці, раніше не судима) про те, що 27 серпня 2014 р., представники незаконного збройного формування так званої «Донецької народної республіки», діючи умисно та застосовуючи фізичне насильство, незаконно затримали та позбавлений волі гр-на Х. 1981 р.н. (громадянина України) та незаконно утримують у невідомому місці по теперішній час [6].*

У такій ситуації огляд місця події проводити не доцільно, так як пройшло забагато часу з моменту зникнення, однак варто провести опитування дільничного офіцера поліції про обставини події.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень демонструє, що основною причиною неякісного огляду місця події часто буває дезорганізація роботи на місці події, викликана прибуттям великої кількості осіб, безпосередньо не беручих участі в огляді, а також керівників правоохоронних органів різного рангу. Для усунення зазначеного недоліку, на нашу думку, необхідно, щоб вимоги та вказівки слідчого на місці події виконувалися усіма особами, незалежно від займаної посади.

З'ясуванню підлягає точний час залишення місця мешкання (від'їзду) особи (години та хвилини), можливий напрямок і шлях пересування. Встановлюють наявність документів, грошей (сума), інших цінних речей у момент зникнення особи, а також дрібних речей (запальничок, ключів). Уточнюють дані про наявність у розшукуваного мобільного телефону, його номер та IMEI. Обов'язково встановлюють, чи всі речі, які належать безвісно відсутній особі, наявні, а які речі (зокрема документи, гроші) залишилися за місцем мешкання або роботи особи, хоча зазвичай

мали б бути при ній. Доречно з'ясувати, як часто користувалася зникла особа комп'ютерною технікою, чи мала свою сторінку в соціальних мережах Інтернет. Слід дізнатися адресу електронної пошти безвісно відсутньої особи. Вставивши електронні адреси користувачів, з якими листувалася особа, можна знайти домашню сторінку цього користувача, отримати відомості або згадування про нього на інших WEB-сторінках. Там можливо знайти ім'я власника адреси, його фото, навіть його контактний телефонний номер [9, с. 97; 6, с. 72].

Під час розслідування насильницького зникнення людини важливе значення має своєчасне та якісне проведення *допиту* (100 % кримінальних проваджень). У ст. 224–227 КПК України регламентовано порядок проведення допиту. На етапі підготовки до проведення цієї СРД необхідно визначити коло осіб, які підлягають допиту за фактом насильницького зникнення, з огляду на обставини кримінального провадження; черговість проведення допитів, місце їх проведення, спосіб виклику на нього; визначити та забезпечити явку осіб, які повинні бути присутніми під час допиту; з'ясувати, які засоби фіксації перебігу й результатів допиту доречно застосувати, підготувати необхідні матеріали кримінального провадження; скласти план допиту [11, с. 55].

Що ж стосується кола причетних осіб, то, у першу чергу, встановлюють: а) очевидців злочину; б) осіб, яких незадовго до злочину бачили поруч з місцем події або у компанії зниклого; в) знайомих потерпілого і (або) злочинця (родичів, друзів, співмешканців), обізнаних про його спосіб життя, розпорядок дня, останні наміри, зв'язки, проблеми та конфлікти; г) сусідів потерпілого; д) тих, хто бачив потерпілого незадовго до зникнення та може пояснити, з ким і куди він прямував або де знаходився. Специфіка вчинення такого виду злочинів дозволяє виділити наступні категорії свідків. У 34 % вивчених нами кримінальних провадженнях як свідки були допитані сусіди, родичі знайомого та ін.; 23 % особи, яким пред'являлися вимоги про виплату викупу за звільнення викраденого; у 7 % – були встановлені і допитані очевидні спостереження за жертвою, яке здійснювалося викрадачами перед її викраденням; у 29 % – очевидці захоплення потерпілого; у 7 % – очевидці насильницького утримання викраденого.

Аналіз кримінальних проваджень показує, що насильницьке зникнення людини, як правило, ретельно готується. Незважаючи на те, що ці злочини найчастіше вчинюються у присутності свідків-очевидців, встановити останніх можливо не в усіх випадках, що обумовлено наступними обставинами: по-перше, викрадачі прагнуть звести до мінімуму небезпеку появи очевидців (намагаються вчиняти викрадення в малолюдних місцях, здійснюють його швидко, тобто, витрачають на захоплення і переміщення викраденого якомога меншу кількість часу, використовують «маскування поведінки»); по-друге, через почуття страху громадяни не бажають брати участь у кримінальному провадженні як свідки.

Можливі такі слідчі ситуації, що складаються під час допитів названих осіб: а) свідок дає показання, що відповідають обставинам кримінального провадження, які слідчий вважає встановленими (82 % випадків); б) показання свідка непослідовні, не відповідають обставинам того, що сталося, які слідчий вважає встановленими (11 %); в) свідок заявляє, що обставини, які цікавлять слідство йому не відомі або йому не вдається їх згадати (7 %).

Перша слідча ситуація є найбільш сприятливою і не викликає труднощів з точки зору досягнення цілей проведення даної СРД. Разом з тим не слід забувати, що допит, як своєрідна форма спілкування того хто допитує та допитуваного, неминуче тягне за собою виникнення у людей, що спілкуються (у більшій мірі допитуваного) деякої напруги, стресу. Без урахування цього чинника, без прийняття з боку слідчого заходів до нівелювання його впливу може не дати потрібних результатів.

Більшого професіоналізму вимагає від слідчого проведення допиту в умовах другої зазначеної слідчої ситуації. У разі, якщо у показаннях свідка мають місце прогалини та неточності, слідчому необхідно вжити заходів до їх усунення, при цьому саме небажання свідка (потерпілого) повідомити достовірні та повні відомості щодо злочинної події може бути викликано різними мотивами. У кримінальних провадженнях щодо насильницького зникнення людини, найбільш характерний зв'язок неправдивих показань свідка з прагненням останнього не допустити притягнення до відповідальності родича або знайомого. При цьому спотворення обставин того, що сталося може мати місце як при першому допиті свідка, так і після певного часу, коли допитуваний, усвідомлюючи можливість залучення заподіювача шкоди до кримінальної відповідальності та не бажаючи цього, змінює свої показання з метою зменшити ступінь його провини у вчиненому. При труднощах з спогадом обставин злочинної події можуть застосовуватися тактичні прийоми, спрямовані

на активізацію пам'яті допитуваного, зокрема, через роз'яснення серйозності наслідків такої поведінки, звернення до позитивних якостей особистості допитуваного та ін.

Щодо проведення СРД, якщо особа зникла на території не підконтрольній Україні, якщо особа, яка підозрюється у вчиненні злочину насильницького зникнення, виявляється на території, що знаходиться під юрисдикцією держави-учасниці, і якщо ця держава не видає зазначеної особи чи не передає її іншій державі згідно зі своїми міжнародними зобов'язаннями або міжнародному кримінальному судові, чия юрисдикція вона визнає, то вона передає справу своїм компетентним органам для кримінального переслідування (ст. 11 Конвенції). У разі встановлення місцеперебування насильницько зниклої людини на території іншої держави, або на території невідконтрольній Україні вона оголошується в розшук відповідно до положень Міжнародної Конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (2006 р.) та Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» (2018 р.) [13].

У разі встановлення особи підозрюваного, який перебуває на території іншої держави, або на території невідконтрольній Україні (у 89 % кримінальних провадженнях) така СРД як проведення допиту здійснюється у двох формах:

- 1) виклик зазначених осіб на підставі запиту про міжнародну правову допомогу, сприяння їх прибуттю, проведення допиту компетентними органами запитуючої держави;
- 2) допит зазначених осіб на підставі запиту про міжнародну правову допомогу компетентними органами запитуваної держави [7].

Допит та інші форми отримання показань учасників кримінального провадження регламентуються міжнародними договорами України. Наприклад, Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року веде мову про виконання судових доручень, які стосуються допиту, ставки віч-на-віч щодо свідка, експерта (ст. 7–12) [10].

Відповідно до ч. 1 ст. 566 КПК України особу, яка перебуває за межами України, для провадження слідчих чи інших процесуальних дій на території України викликають повісткою на підставі запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу. У свою чергу, допит підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, його представника у порядку міжнародної правової допомоги регламентований ст. 552 КПК України у формі запиту про міжнародну правову допомогу [7].

Слід зауважити, що виконання запитуваних українським органом досудового розслідування процесуальних дій із додержанням українського процесуального законодавства для компетентних органів іноземних країн є досить складним. Особливо це стосується держав, в яких кримінальний процес значною мірою відрізняється від українського. Тому навіть при дотриманні українською стороною при складенні запиту усіх вимог немає гарантій того, що запит буде виконано іноземним компетентним органом повною мірою відповідно до законодавства України. Порушення ж вимог процесуального законодавства України при виконанні запиту може призвести до того, що докази, отримані при наданні правової допомоги, будуть визнані недопустимими.

Відповідно до ч. 2 ст. 550 КПК України відомості, що містяться в матеріалах, отриманих у результаті виконання дій, передбачених у запиті про міжнародне співробітництво, органами іноземної держави та за процедурою, передбаченою законодавством запитуваної держави, не потребують легалізації і визнаються судом допустимими, якщо під час їх отримання не було порушено засади справедливого судочинства, права людини і основоположні свободи.

Зміст ч. 1 ст. 553 КПК України вказує на те, що під час отримання міжнародної правової допомоги доказ може бути отриманий в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу. Необхідно пам'ятати, що докази та відомості, одержані від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого стосувався запит, крім випадків, коли досягнуто домовленостей про інше із запитуваною стороною. У ч. 2 ст. 553 КПК України міститься застереження, що відомості, які містяться в матеріалах, отриманих внаслідок виконання запиту про міжнародну правову допомогу, не можуть визнаватися судом допустимими, якщо запит компетентного органу України був переданий запитуваній стороні з порушенням передбаченого порядку, встановленого цим Кодексом або міжнародним договором України.

Однак, у вивчених кримінальних провадженнях такий запит на проведення СРД у 99 % ігнорувалася.

Висновки. Таким чином, враховуючи специфіку вчинення протиправних дій, пов'язаних з насильницьким зникненням людини в умовах воєнного стану, а також враховуючи вивчені кри-

мінальні провадження щодо відповідних категорій злочинів, запропоновано розподілити слідчі (розшукові) дії за територіальним принципом на дві категорії, зокрема, СРД, коли особа зникла на території, яка є підконтрольною Україні, а також СРД, коли особа зникла на території, непідконтрольній Україні.

Встановлено, що першочерговою та однією з найважливіших слідчих (розшукових) дій залишається огляд місця події – місця ймовірного викрадення особи. Під час цієї процесуальної дії підлягають огляду останнє відоме місцеперебування потерпілого (потерпілої), місце їхнього постійного або тимчасового проживання, транспортний засіб, що знаходився у власності або яким користувалася особа, а також особисті речі та документи. Серед інших важливих слідчих (розшукових) дій доцільно виділити проведення допиту свідків, а також процедуру обшуку. На підставі отриманої інформації можна суттєво прискорити процес розслідування випадків насильницького зникнення людини, тим самим стимулюючи роботу правоохоронної системи України.

Погоджуємося, що проведене дослідження не претендує на вирішення всіх аспектів обраної проблеми. Свого вирішення ще очікують окремі спірні питання, які трапляються в главі 20 КПК України. Відтак перспектива подальшого дослідження може бути спрямована саме на вивчення інших аспектів проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування випадків насильницького зникнення людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аленін Ю.П., Тищенко В.В. Особливості розслідування тяжких злочинів проти честі та гідності. Одеса : БАХВА, 1996. 112 с.
2. Антошук А.О., Терещенко Ю.В. Процесуальні та тактичні засади проведення огляду трупа, виявленого у водоймі. *Правова позиція*. 2020. № 1 (26). С. 108–111.
3. Войтович Є.М., Тичина Д.М., Антошук А.О. Основи методики розслідування насильницького зникнення людини: монографія. К.: 7БЦ, 2022. 176 с.
4. Гончаренко В.Г., Нора В.Т., Шумило М.Є. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар. К.: Юстініан, 2012. 1224 с.
5. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
6. Кримінальне провадження № 12019050000000612000. Волноваський відділ поліції ГУНП в Донецькій області.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10.
8. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Слідчий огляд: поняття та види. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 264–269.
9. Мазурок О.Я. Криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київ, 2018. 255 с.
10. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 20 груд. 2006 р. № 995_154. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54.
11. Насильницькі зникнення в Україні та зникнення безвісти під час воєнного конфлікту / Ю.О. Асєєв та ін. Харків, 2018. 48 с.
12. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального Прокурора*: веб-сайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 04.11.2023).
13. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 лип. 2018 р. № 2505-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 38.